

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1.A nemzeti érték megnevezése: **Fehérhímzés Apátfalván**

2.A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3.A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Csapó Jánosné Apátfalva, Apátfalva Község, József Attila Múzeum Makó, Móra Ferenc Múzeum Szeged, Langó Hagyományőrző Ház, Kakas Istvánné Apátfalva, Eszterlanc ház

4.Értéktár megnevezése, amelyben a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☒ települési	☐ tájegységi	megyei	☐ külföldi magyarság

5.A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Elsősorban az északi, de a szomszédos megyékből is a mai Csongrád megyébe letelepedett lakosok, - köztük az apátfalvi nép is– zárt közösségeket alkottak. Féltve őrizték meg hozott szokásaikat és viseleti darabjaikat. Zártságuk ellenére is hatott azonban rájuk az itt élők hímzésdivatjának terjedése. A fehérhímzés megjelenése feltehetően összefüggött a múlt század elején a gyári, széles, fehér vásznak elterjedésével.

A fehérhímzésnek e területen szabadrajzú változatával találkozunk a viseleti és a használati darabokon. Ezen hímzések mintáit, mint a nevéből is kiderül szabadkézzel is rajzolták, de többnyire ütőfával nyomták a vászonra a mintát.

Előrajzolás után készülő fehér hímzéssel díszítették a női és férfi ingeket, kézbe való kendőket, jegykendőket, alsószoknyákat, kötényeket, párnavegeket, béles takarókat, ágyterítőket és sublóttakarókat. A fehérhímzés leggyakrabban használt öltéstechnikája a lapos-, a magas-, a lyuk-, a lánc-, a szár-, a tűző- és a huroköltés.

A legegyszerűbb öltésfajta a lapos öltés, melynek öltésiránya többféle. A hímzés indításakor a fonal végét a felöltendő felületre húzzák be csomómentesen, ezután öltéseiket szoroson egymás mellé helyezték, majd befejezéskor a hátoldalon gondosan eldolgozták.

A szabadrajzú, hajlított vonalú formák hímzésénél az egyes mintaelemek kihímzését a forma hegyénél kezdték.

Magas öltés: A kör és kerekded formák kidolgozását mindig a forma legszélesebb részén kezdték, majd úgy haladtak a keskenyebb részek felé. E fehér hímzés jellemzője, hogy a mintát kétszer varrták ki, így a hímzett felület magasan kidomborodik az alap síkjából, olyanok lettek a virágok, mint a gyöngyszem, rizsszem. Ezt úgy érték el, hogy a minta körvonalait előöltéssel körbevarrták, majd az így körülzárt részt hosszában kitöltötték laza sodratú, a hímzőfonalnál vastagabb fonallal. Végül az aláöltésre merőlegesen még egyszer ráhíméztek. Ezzel a technikával készítették a leveleket, virágszirmokat, vastagvarrást, és pöttyöket.

A lyukazás nélkülözhetetlen eleme a fehér hímzésnek. Jellegzetes formája a kör, a csepp és a szilvamag. Ezen formák felhasználásával alakították ki a motívumokat. Nevüket az adott tárgyhoz való hasonlóság alapján kapták.

A teljesség igénye nélkül szerepeljen itt néhány közülük: margarétás, madaras, folyondáros, vízfolyásos, bogyós-ágas, nyitott szíves, négyszöges, háromszöges, kisvirágos, szakállas-lyukas, félvirágos, csillagvirágos, körtés, csigamos, hullámindás, kukacos.

A fehér hímzés viseleti és használati darabokon maradt ránk. A fehér vászon inget előbb felsőruhának, majd fehéreneműnek használták. Köznapra és ünnepre egyaránt viselték.

Felhasználták a maguk szötte házivásznat, vagy a gyári sifont. Otthon varrták, többnyire kézzel vagy varróval készítették hagyományos formájú darabjaikat.

„Az apátfalviak erőn fölül pompával rendezték be a tisztaszobát. A fölvetős ágyra a szegényebbek is négy-hat, a módosabbak tíz-tizenöt slingelt végű párnát is fölraktak. Az ágyterítőt, a sublótterítőt, sőt némelyek a dunnahuzatot is gondosan kihímezték. Legalább ilyen odafigyeléssel kellett elkészíteniük a jegykendőt vagy a vőlegényinget is. A lányok ünnepi viseletéhez hozzátartozott a kiskendő, amelyet templomban, bálban egyaránt kézben tartottak. Ennél nagyobb volt a hujjogatós kendő; ezt esküvői menetben mulatozó mozdulattal lebegtették a menyecskék. Az ingvállat, az alsószoknyát szintén gondosan hímezték.

Makó város monográfia sorozata, Makó néprajza

A hímzés hagyományának ápolására alakult szakkörök az 1960-as évek végétől a megyei módszertani intézet fogta össze. A működési engedéllyel felruházott szakkörvezetők Makón és Apátfalván a fehérhímzésre tértek át. Dr. Kovács Józsefné megyei szakköztségi felügyelő az apátfalvi Langó Istvánné és a makói Kovács Józsefné hímző-körvezetők részvételével gyűjtött Kiszomboron, Apátfalván, Tápén és Makón. A fehérhímzés hagyományörzése – szakköri tevékenységük révén – Apátfalván és Makón volt a legerősebb.”

Langó Istvánné, szül. Langó Terézia Apátfalván hímző szakkört szervezett, és a már majdnem feledésbe menő dél -alföldi fehérhímzést tanította az asszonyoknak. A hímzsminták gyűjtésével értékmegőrző munkát végzett. Az eredeti minták újratervelésében, a megváltozott életkörülményekhez való alkalmazásban is jeleskedett.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A hímzés, összehasonlítva más európai népművészettel, a magyar népművészetben különösen jelentős. Fontosnak tartom, hogy szülőhelyünk értékeként ápoljuk, és tovább is adjuk ezt az egyedülálló népművészeti motívumvilágot, hiszen az apátfalvi fehérhímzésben megtalálhatók a palócföldi és a dél-alföldi hatások egyaránt.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia,)

Dr. Kovács Józsefné: Csongrád megyei fehér hímzések. Szeged: Csongrád megyei Tanács Művelődési Központja, 1985.

Makó monográfiája 3. Makó néprajza Szerk: Tóth Ferenc Makó, 2008

Csongrád megye népművészete Szerk: Juhász Antal Európa Könyvkiadó Budapest, 1990

Tóth Ferenc: Apátfalva Száz magyar falu könyvesháza sorozat 2000

Vargáné Nagyfalusi Ilona: Múltunk szötte örökség BÍbic könyvek sorozat Apátfalva 2000

Néprajzi tanulmányok Apátfalváról szerk: Bárkányi Ildikó Szeged, 2015

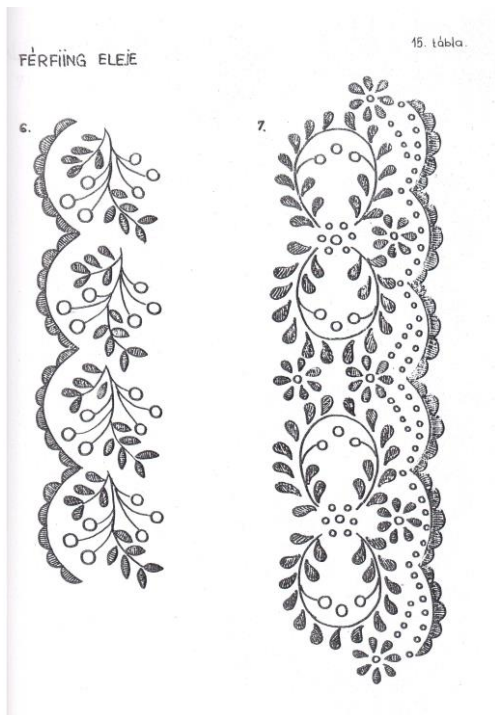
Csongrád Megyei Hírlap 1984. szept. 25. Az apátfalvi fehérhímzés nyomában

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: Nincs weboldala az Apátfalvi fehérhímzésnek.

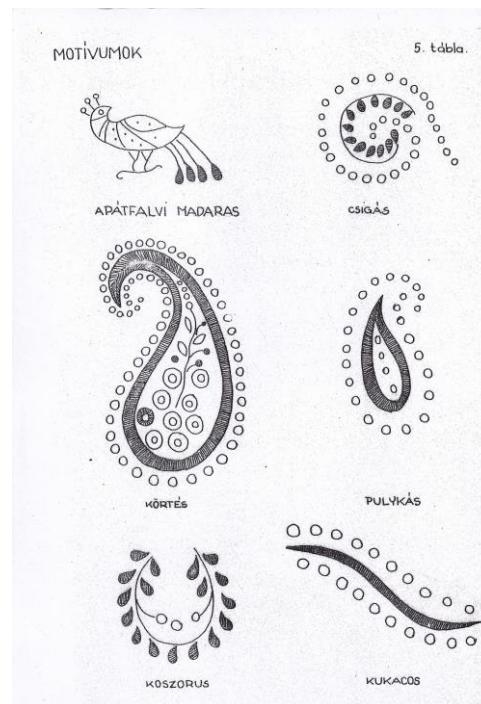
III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

A mintarajzok Dr. Kovács Józsefné: Csongrád megyei fehér hímzések. (Szeged: Csongrád megyei Tanács Művelődési Központja, 1985.) könyvből valók.

15. tábla: férfiing eleje 6. Tóth Ferencné tulajdona Apátfalva, készült 1905.
7. Langó Mihályné tulajdona Apátfalva, készült 1906.

5. tábla Motívumok

23. tábla: Kézbevaló kendő, jegykendő Restás Istvánné tulajdona Apátfalva készült 1898.

A hímzések Csapó Jánosné Apátfalva tulajdona. A párnavég kivételével az ő hímzései, és minden mellékletben szereplő kézimunka az ő tulajdona.

A javaslat borítólapján lévő fotón jegyajándék, amit később bélestakaró kendőként használtak.

Imakönyv takaró

A borítón levő béles takaró részlete

Párnavég, 19. századi minta

Pávás abroszminta

2.A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Ajánló levél a ” **Fehérhímzés Apátfalván**” települési értéktárba történő felvételéhez

Apátfalván régen,...főleg a század elején... fehér hímzés nélkül nem nagyon tudták elképzelni az otthonuk, ...főleg a tiszta szobájuk berendezését. Itt a felvetős ágyakra, a sublót takarókra, gondolok. Azonkívül megjelent még a ruházatukon is igen gazdagon. A testhezállók alján, az alsószoknyák szélén, és a buggyos ujjú nyári viseletű ingeknek a vállán, a nyakfodron, és a buggyos ujján.

Férfi ingeken pedig a vőlegény ingeken inkább szintén a vállán, a kezelőjén, a gallérján, és a gombolás pánton. A templomba induláskor, pedig az imakönyveiket is gazdagon hímzett fehér imakönyv takaróval borították be. Azonkívül gazdagon volt hímmezve az eljegyzési jegy ajándék dobozt beborító kendője is. A bélestakarók is szintén a gyönyörű fehér hímzéssel voltak hímmezve, mellyel lakodalomba induláskor a kerek tepszi süteményt, az úgynevezett bélest takarták le.....

Ma már nem nagyon varrják ezeket a gyönyörű hímzéseket, bár az utóbbi években a kézimunka szakkörbe a faluházba, próbáltuk újra feleleveníteni ezeket a gyönyörű motívumokat. Leginkább ma már... ha varrják is az asszonyok..inkább lakás díszítés céljából asztalra, szekrényosorra stb.

A pátfalvai hímzés a palóc hímzéshez hasonlóan magas hímzéssel készül, ami azt jelenti, hogy kétszer kell kivarni a motívumokat, először alá kell tölteni, és úgy azután ráhímezni még egyszer lapos hímzéssel, és attól kapja a páratlan szépségét, mintha mirtusz ágak volnának a gyönyörű motívumok. A palóc hímzéssel való hasonlatosság, pedig abból ered, hogy az apátfalviak, arról a vidékről telepedtek le a török hódoltság után.

Hogy –e páratlan hímzésvilág ne menjen feledésbe, mi mindent megteszünk. Javaslom felvételre, és nagyon támogatom hogy a helyi értékek között legyen, jobban hallanának róla a fiatalok is, és megjegyeznék a népek, hogy ez egy érték.

Javaslom, hogy kerüljön be ez a szép fehérhímzés az értéktárba, mert nagyon ritka, munkás kézimunkafajta.

Apátfalva, 2015. szeptember 1.

A fotók 2015. szeptemberben készültek.